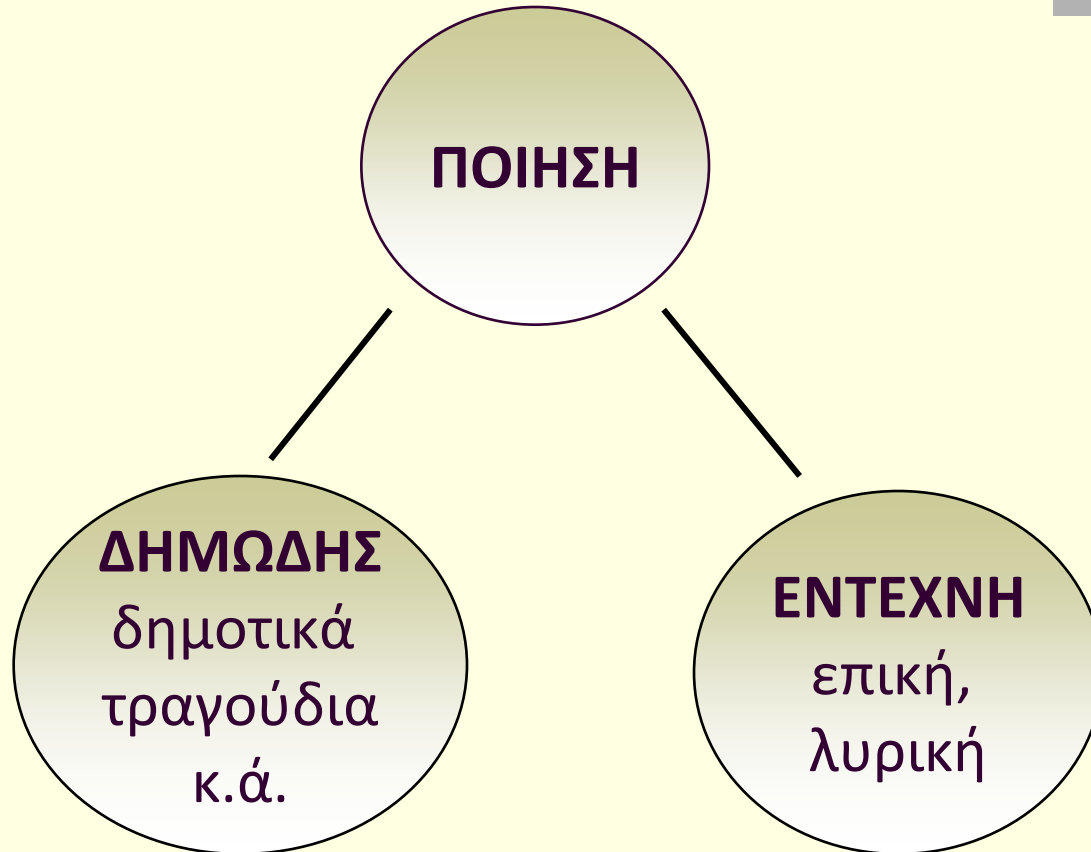

Διδασκαλία ποίησης

Επιμέλεια: Μαρία Παπαλεοντίου, Φιλολόγος

Ποιητικά είδη

Ποίηση και ποιητική

- «Η ποίηση είναι ανάπτυξη στίλβοντος ποδηλάτου.
Μέσα της όλοι μεγαλώνουμε» Α. Εμπειρικός
- «Ποίηση είναι το χρυσό δίχτυ όπου τα πράγματα
σπαρταρούν σαν ψάρια» Γ. Σεφέρης
- «Κατά βάθος η ποίηση είναι μια ανθρώπινη
καρδιά, φορτωμένη όλο τον κόσμο» Ν. Βρεττάκος
- «Η ποίηση είναι η ανάπτυξη ενός επιφωνήματος
και το ποίημα είναι ένας παρατεταμένος
δισταγμός ανάμεσα στον ήχο και στο νόημα»
P. Valery
- «Το ποίημα δεν γίνεται με ιδέες αλλά με λέξεις»
Mallarme

Παραδοσιακή ποίηση

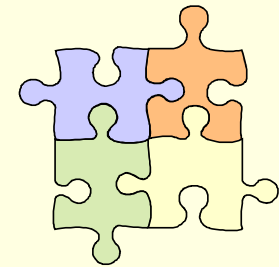
- ~~✗~~ Έμμετρος στίχος
- ~~✗~~ Στίχος φορτωμένος με στολίδια, «ποιητική» λέξη
- ~~✗~~ Στίξη κανονική
- ~~✗~~ Διατήρηση νοηματικής ταυτότητας των λέξεων
- ~~✗~~ Λογική ανάπτυξη του θέματος
- ~~✗~~ Ευπρόσληπτη ποίηση
- ~~✗~~ Τίτλος προϊδεαστικός, δηλωτικός περιεχομένου

Νεοτερική ποίηση

- ~~✗~~ Ελεύθερος στίχος
- ~~✗~~ Στίχος λιτός και πυκνός, «καθημερινή» λέξη
- ~~✗~~ Ακανόνιστη στίξη
- ~~✗~~ Πολυσημία, νέα νοηματική φόρτιση λέξεων
- ~~✗~~ Υποδήλωση ή απόκρυψη του θεματικού κέντρου
- ~~✗~~ Δυσνόητη ποίηση
- ~~✗~~ Τίτλος προβληματικός, νοηματικά ανενεργός

Διδασκαλία ποίησης

- Έμφαση στην ορθοφωνία και στην αγωγή του λόγου γενικότερα. Ακρόαση ηχογραφημένης απαγγελίας /μελοποιημένων έργων.
- Προσέγγιση ποιήματος ως ολότητας.
- Συνεξέταση μορφής και περιεχομένου.
- Καταγραφή βασικών στοιχείων στον πίνακα και αποφυγή περίπλοκων σχεδιαγραμμάτων.
- Αποφυγή μηχανιστικού χωρισμού σε ενότητες. Επεξεργασία με βάση σκηνές /εικόνες.
- Μετασχηματισμοί ποιήματος (π.χ. αντικατάσταση λέξεων του ποιήματος με άλλες).

Πρωτοβάθμια πρόσληψη ποιήματος

Σημεία εστίασης:

- ◎ Πρόσωπα
- ◎ Σκηνικό
- ◎ Εικόνες
- ◎ Ήχοι
- ◎ Χρώματα

Διδασκαλία ποίησης...

Ανάλυση ποιήματος:

- Επισήμανση των ιδιαίτερων λεκτικών τρόπων του ποιητή και γενικότερα των μέσων εκείνων που συνιστούν τη συγκινησιακή-ποιητική γλώσσα (εικονοπλασία, σύμβολα, μεταφορές, παρομοιώσεις, σχήματα λόγου, επιλογή λέξεων κτλ.) σε συνάρτηση πάντοτε με το αισθητικό αποτέλεσμα.
- Παράλληλα, εξέταση και τεχνικών χαρακτηριστικών (ομοιοκαταληξία, μέτρο, στροφικά σχήματα κτλ.).
- Προσδιορισμός των διαφοροποιητικών στοιχείων της νεοτερικής ποίησης σε σύγκριση με την παραδοσιακή (όπως το σπάσιμο της μορφής, η πεζολογία, ο πυκνός και λιτός στίχος, η υποδήλωση ή απόκρυψη του θεματικού κέντρου κ.ά.).

Διδασκαλία ποίησης...

- Κυρίως βιωματική και αισθητική επαφή με την ποίηση και όχι σχολαστική-ανατομική ανάλυση. Το ίδιο το ποίημα, βεβαίως, προσφέρει τις λαβές από τις οποίες θα κρατηθούν εκπαιδευτικός και μαθητές για ένα «ταξίδι» με το κείμενο.
- Αποφυγή εκβιαστικής αναζήτησης «κεντρικής ιδέας», «διδάγματος» και «μηνυμάτων», εκτός εάν κάποια στοιχεία προκύπτουν αβίαστα από το ποίημα.
- Ύπαρξη πολλών ερμηνευτικών εκδοχών δεδομένης της πολυσημίας και του ερμητισμού στη σύγχρονη ποίηση. Μπορεί, ενδεχομένως, να υιοθετηθεί μία ερμηνευτική γραμμή και να αναφερθούν απλώς οι άλλες παραλλαγές, με την παράθεση απόψεων έγκυρων μελετητών.

**«Η ποίηση είναι ανάπτυξη στίλβοντος ποδηλάτου.
Μέσα της όλοι μεγαλώνουμε.**

Οι δρόμοι είναι λευκοί. Τ' άνθη μιλούν.

**Από τα πέταλά τους αναδύονται συχνά μικρούτσικες
παιδίσκες.**

Η εκδρομή αυτή δεν έχει τέλος.» (Α. Εμπειρικός)

Διδασκαλία νεοτερικής / υπερρεαλιστικής ποίησης

Διδασκαλία νεοτερικού ποιήματος

- Κατά τη διδασκαλία νεοτερικού /υπερρεαλιστικού ποιήματος δίνεται έμφαση σε παιγνιώδεις δραστηριότητες που σχετίζονται με υπερρεαλιστικά στοιχεία και οι οποίες περιλαμβάνουν λόγο – εικόνα – ήχο – κίνηση.
- Πολλά υπερρεαλιστικά στοιχεία ανταποκρίνονται στην παιδική ψυχοσύνθεση (π.χ. το στοιχείο του παραλόγου, της φαντασίας, του ονείρου, το παιχνίδι με τις λέξεις, η αυτόματη γραφή).

Διδασκαλία νεοτερικού ποιήματος

- Ενδιαφέρουσες - δημιουργικές δραστηριότητες και παιχνίδια λέξεων μπορεί να εμπνευστεί ο εκπαιδευτικός από το βιβλίο του Gianni Rodari Γραμματική της φαντασίας (π.χ. **το φανταστικό διώνυμο**, που περιλαμβάνει απροσδόκητους συνδυασμούς λέξεων και το **λίμερικ**, το χωρίς νόημα ποίημα).
- Στα βιβλία του δημοτικού (γλώσσας και ανθολόγια) ανθολογούνται νεοτερικά ποιήματα με υπερρεαλιστικά στοιχεία των Οδυσσέα Ελύτη, Γιώργου Σεφέρη, Γιάννη Ρίτσου, Νικηφόρου Βρεττάκου και Αντρέα Εμπειρίκου.

Ενδεικτική πορεία διδασκαλίας

- Προετοιμασία περιβάλλοντος – εμπλουτισμός αίθουσας με σχετικά ερεθίσματα (εικόνες, κολάζ, ηχογραφημένο /οπτικογραφημένο υλικό, σχετικά βιβλία).
- Αφόρμηση από τα πιο πάνω ερεθίσματα ή από εμπειρίες μαθητών ή από τον ποιητή. Ανάγνωση ποιήματος από εκπαιδευτικό με φυσικό ύφος.
- Διερεύνηση της ανταπόκρισης των μαθητών - Ιδεοθύελλα: σκέψεις, εικόνες, εντυπώσεις, γενικά πρώτες αντιδράσεις /συνειρμοί των παιδιών με βάση το ποιητικό ερέθισμα (πρβλ. με αυτόματη γραφή).

Αυτόματη γραφή...

- «Γράψτε γρήγορα χωρίς προσχεδιασμένο θέμα, αρκετά γρήγορα, ώστε να μη συγκρατήσετε και να μη βρεθείτε στον πειρασμό να ξαναδιαβάσετε αυτά που έχετε γράψει. Η πρώτη φράση θα έρθει τελείως μόνη...»

*(Α. Μπρετόν, Μανιφέστα του σουρρεαλισμού,
εκδ. Δωδώνη 1983, σ. 33)*

Ενδεικτική πορεία διδασκαλίας...

- Επεξεργασία ποιήματος, νοηματική και εκφραστική.
- Συνανάγνωση άλλων ομόθεμων ποιημάτων του ποιητή ή άλλων νεοτερικών ποιητών ή και παραδοσιακών.
- Απαγγελία από τα παιδιά με διάφορους τρόπους (ατομικά, εν χορώ, ένας στίχος ανά παιδί κτλ.).
- Ακρόαση σχετικών μελοποιημένων έργων.

Ενδεικτική πορεία διδασκαλίας...

Παιγνιώδεις δραστηριότητες με έμφαση σε στοιχεία μορφής και όχι τόσο περιεχομένου:

- Δημιουργία άλλου ποιήματος ή μικρού κειμένου με αφετηρία στίχο /λέξη του ποιήματος που εξετάστηκε.
- Σύνθεση νέου ποιήματος με επιλογή και τυχαίο συνδυασμό στίχων από ποιήματα του ίδιου ποιητή (οι στίχοι είναι γραμμένοι σε χαρτόνια).
- Επεξεργασία μιας λέξης /ενός δοσμένου στίχου, ώστε να βρεθούν όλες οι δυνατότητες της ηχητικής αλυσίδας (πρβλ. G. Rodari, «Η πέτρα στη λίμνη»)

Η πέτρα στη λίμνη

(G. Rodari, *Η Γραμματική της Φαντασίας*)

«Μια πέτρα που ρίχνουμε στα νερά μιας λίμνης προκαλεί ομόκεντρα κύματα που απλώνονται στην επιφάνεια παρασέρνοντας στην κίνησή τους [...] το νούφαρο και το καλάμι, τη χάρτινη βαρκούλα και το φελλό του ψαρά [...].

Με τον ίδιο τρόπο, μια λέξη που πέφτει τυχαία στο μυαλό μας δημιουργεί κύματα, προκαλεί μια σειρά αντιδράσεων, παρασύροντας στην πτώση της ήχους και εικόνες, αναμνήσεις και αναλογίες, σημασίες και όνειρα...»

Πέφτοντας στο μυαλό η λέξη «πέτρα» παρασύρει...

- λέξεις που αρχίζουν από π
- λέξεις που αρχίζουν από πε
- λέξεις που λήγουν σε -έτρα
- λέξεις συγγενικές με τη λέξη «πέτρα»
- αναμνήσεις σχετικές
- κτλ.

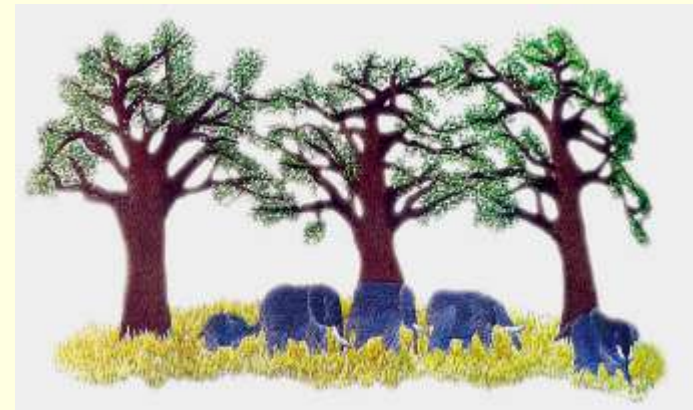
Π - Πέντε

Ε - ελέφαντες

Τ - τρώνε

Ρ - ρίζες

Α - ακακίας

Λεκτικά παιχνίδια

- Σύνθεση ποιήματος /ιστορίας με βάση ένα ζεύγος λέξεων αταίριαστων μεταξύ τους (βλ. G. Rodari το φανταστικό διώνυμο **λάμπα – παπούτσια**).
- Αντικατάσταση λέξεων του ποιήματος με άλλες συγγενείς σημασιολογικά ή και άσχετες.
- Δημιουργία ακροστιχίδας από μια λέξη του ποιήματος.
- Παιχνιδόλεξα με ομώνυμα, συνώνυμα κτλ. – π.χ.

Άλαλος αλλόκοτος
αλαλούμ αλάλαζε
αλλού αλλιώς αλλιώτικος
άλλες λαλιές
παράλλαζε
αλάργα η αλλαξοκαιριά
κι αυτός αλλάζει αλλαξιά

(Θ. Χορτιάτη, **Παιχνιδόλεξα**)

Υπερρεαλιστικά ποιητικά παιχνίδια

- Παιχνίδι με *χαρτάκια ερωταποκρίσεων* - π.χ.:
«Ερ. – Τι είναι το κόκκινο χρώμα;
Απ. – Ένα χαστούκι από παπαρούνες.»
- Παιχνίδι με το *Αν* - π.χ.:
«- Αν δεν είχαμε μικρά παιδιά
- Τα λιβάδια μας θα ήταν ορφανά»
- Παιχνίδι με το *Όταν* - π.χ.:
«Όταν τα παιδιά γρονθοκοπήσουν τον πατέρα τους, οι νέοι θα έχουν όλοι λευκά μαλλιά.»

Παιγνιώδεις – δημιουργικές δραστηριότητες

- Παιχνίδι με το **«διπλωμένο χαρτί»**. Κάθε παιδί γράφει μια φράση, διπλώνει το χαρτί, ο επόμενος γράφει νέα φράση μη γνωρίζοντας την προηγούμενη, διπλώνει το χαρτί κ.ο.κ.
- Σύνθεση ενός **λίμερικ** – χωρίς νόημα ποιήματος
- Σύνθεση ποιήματος με ανακατεμένους **τίτλους εφημερίδων**.
- Κατασκευή **κολάζ** με ετερόκλητα στοιχεία.
- **Ζωγραφική** εμπνευσμένη από το ποίημα που έχουν επεξεργαστεί.

Μία επισήμανση...

- Τα υπερρεαλιστικά αυτά ποιητικά παιχνίδια δεν είναι απλά παιχνιδίσματα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ελύτης:

- «Κρύβουνε βαθιά τους μια σοβαρότατη αρχή: χτυπούνε την πόρτα του Αγνώστου, εμπιστεύονται στην αξία της τύχης, δημιουργούνε μια καινούρια προοπτική»

**(Οδ. Ελύτης, Ανοιχτά χαρτιά,
γ' έκδοση 1987, σ. 144)**

Υπερρεαλισμός και Τέχνη

- **Δήλος**
πίνακας του
υπερρεαλιστή
ποιητή και
ζωγράφου Νίκου
Εγγονόπουλου

Βασικές πηγές

- Ακριτόπουλος Αλ., *Η ποίηση για παιδιά και νέους*, Αθήνα 1993, εκδ. Ηρόδοτος.
- Βασιλαράκης Ι., *Γλώσσα και πράξη της παιδικής λογοτεχνίας*, Αθήνα 1992, εκδ. Gutenberg.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Ά., *Το θαυμαστό ταξίδι. Μελέτες για την Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα 1995, εκδ. Πατάκη.
- Rodari G., *Γραμματική της φαντασίας*, Αθήνα 1994, εκδ. Τεκμήριο.
- Χορτιάτη Θέτη, *Παιχνιδόλεξα*, Αθήνα 1986, εκδ. Κέδρος.